

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỊ THANH XUYÊN

**KINH TẾ, VĂN HÓA HUYỆN TRẦN YÊN
TỈNH YÊN BÁI THẾ KỶ XIX**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

THÁI NGUYÊN - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỊ THANH XUYÊN

**KINH TẾ, VĂN HÓA HUYỆN TRẦN YÊN
TỈNH YÊN BÁI THẾ KỶ XIX**

**Chuyên ngành: LỊCH SỬ VIỆT NAM
Mã số: 60.22.03.13**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. ĐÀM THỊ UYÊN

THÁI NGUYÊN - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan, đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn này là hoàn toàn trung thực và chưa được sử dụng để bảo vệ một học vị nào. Các tài liệu tham khảo có nguồn gốc trích dẫn rõ ràng.

Thái Nguyên, tháng 3 năm 2015

Tác giả

Trần Thị Thanh Xuyên

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến:

Các thầy cô giáo đã tham gia giảng dạy lớp Cao học Lịch sử Việt Nam, những người thầy đã trang bị cho tôi tri thức và kinh nghiệm quý báu trong lĩnh vực khoa học giáo dục.

Tôi xin trân trọng cảm ơn các thầy cô ở khoa Sau đại học, khoa Lịch sử trường Đại học Sư phạm - Đại học Sư phạm Thái Nguyên, các bạn bè đồng nghiệp đã động viên, nhiệt tình giúp đỡ tôi và tạo điều kiện thuận lợi cho tôi hoàn thành bản luận văn này.

Đặc biệt tôi xin tỏ lòng biết ơn PGS.TS Đàm Thị Uyên giảng viên trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã tận tình hướng dẫn và giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 3 năm 2015

Tác giả

Trần Thị Thanh Xuyên

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	3
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	4
5. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	4
6. Đóng góp của luận văn	5
7. Cấu trúc của luận văn.....	5
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN TRẦN YÊN TỈNH YÊN BÁI.....	8
1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên	8
1.1.1. Vị trí địa lý.....	8
1.1.2. Điều kiện tự nhiên	9
1.2. Lịch sử hành chính huyện Trần Yên.....	13
1.3. Đặc điểm dân cư và các thành phần dân tộc.....	17
1.4. Khái quát tình hình chính trị - xã hội huyện Trần Yên.....	22
Chương 2: KINH TẾ CỦA HUYỆN TRẦN YÊN THẾ KỶ XIX	30
2.1. Tình hình sở hữu ruộng đất ở huyện Trần Yên thế kỉ XIX	30
2.1.1. Sở hữu ruộng đất huyện Trần Yên theo địa bạ Gia Long 4 năm (1805).....	32
2.1.2. Sở hữu ruộng đất huyện Trần Yên theo địa bạ Minh Mệnh 21 (1840).....	44
2.1.3. So sánh sở hữu ruộng đất ở Trần Yên theo địa bạ Gia Long 4 (1805) và Minh Mệnh 21 (1840).....	50
2.2. Chế độ tô thuế.....	55

2.3. Tình hình kinh tế.....	57
2.3.1. Nông nghiệp	57
2.3.2. Thủ công nghiệp, thương nghiệp.....	60
Chương 3: VĂN HÓA HUYỆN TRẦN YÊN THẾ KỈ XIX	64
3.1. Làng bản và nhà cửa	64
3.2. Âm thực	66
3.3. Trang phục	69
3.4. Tục lệ	71
3.5. Lễ tết	79
3.6. Nghi lễ và tín ngưỡng liên quan đến nông nghiệp.....	81
3.7. Lễ hội	82
3.8. Tín ngưỡng, tôn giáo.....	84
3.9. Văn tự.....	88
KẾT LUẬN.....	90
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	93
MỘT SỐ HÌNH ẢNH MINH HỌA	97

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

HĐND	:	Hội đồng nhân dân
Nxb	:	Nhà xuất bản
PGS	:	Phó giáo sư
QSQTN	:	Quốc sử quán triều Nguyễn
TCN	:	Trước công nguyên
TS	:	Tiến sĩ
TTLTQGI	:	Trung tâm lưu trữ Quốc gia I
TƯ	:	Trung Ương
Tr	:	Trang
UBND	:	Ủy ban nhân dân

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1. Thống kê địa bạ huyện Trấn Yên năm 1805 và năm 1840	31
Bảng 2.2. Tình hình ruộng đất huyện Trấn Yên theo địa bạ Gia Long 4 (1805)	34
Bảng 2.3. Tổng diện tích các loại ruộng đất của Trấn Yên theo địa bạ Gia Long 4 (1805)	35
Bảng 2.4. Sự phân hóa ruộng tư của Trấn Yên.....	36
Bảng 2.5. Bình quân sở hữu và bình quân thừa.....	39
Bảng 2.6. Sự phân bố ruộng đất của các nhóm hộ năm 1805	40
Bảng 2.7. Tình hình sở hữu ruộng tư của các chức sắc năm (1805)	43
Bảng 2.8. Thống kê tình hình địa bạ Minh Mệnh 21 (1840).....	44
Bảng 2.9. Sự phân bố các loại ruộng đất	45
Bảng 2.10. Quy mô tư hữu ruộng đất của chủ sở hữu năm (1840)	46
Bảng 2.11. Bình quân sở hữu và bình quân thừa năm (1840)	47
Bảng 2.12. Sự phân bố ruộng đất của nhóm hộ năm (1840)	48
Bảng 2.13. Tình hình sở hữu ruộng tư của các chức sắc năm 1840	49
Bảng 2.14. Bảng so sánh sự phân bố các loại ruộng đất	50
Bảng 2.15. So sánh quy mô sở hữu ruộng tư.....	51
Bảng 2.16. So sánh tình hình sở hữu của các dòng họ của 6 xã có địa bạ ở hai thời điểm Gia Long 4 và Minh Mệnh 21	53
Bảng 2.17. So sánh tình hình sở hữu ruộng đất của các chức sắc năm 1805 và 1840.....	54
Bảng 2.18. Biểu thuế ruộng công, tư năm 1803	56
Bảng 2.19. Biểu thuế thời Minh Mệnh năm 1840	56

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 2.1. Quy mô sở hữu ruộng tư năm 1805	37
Biểu đồ 2.2. Quy mô sở hữu ruộng tư năm 1840	46
Biểu đồ 2.3. So sánh quy mô sở hữu ruộng tư giữa hai thời điểm	46

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Lịch sử, văn hóa được hình thành trên mỗi mảnh đất là quá trình con người thích nghi với điều kiện tự nhiên và hoàn cảnh xã hội để lao động sản xuất, tạo nên gia đình, làng xóm, quốc gia; là kết quả của sự hội tụ hài hòa giữa các yếu tố nội tại, khu vực, quốc tế với sự sáng tạo của một dân tộc từ quá khứ đến hiện tại. Nếu lịch sử dân tộc là lịch sử chung thì mỗi địa phương cũng có những cuộc đời và số phận riêng. Đó là một thực tế khách quan mang tính chất quy luật phản ánh điều kiện, môi trường lịch sử, mối quan hệ vừa đấu tranh vừa hòa đồng với thiên nhiên, xã hội trên lãnh thổ cụ thể.

Là một huyện thuộc miền núi phía bắc Việt Nam, huyện Trấn Yên được xem là “cửa ngõ” miền tây bắc của tổ quốc. Nằm ở phía đông nam tỉnh Yên Bái, Trấn Yên có vị trí quan trọng về kinh tế, chính trị, quốc phòng đối với cả nước. Đây là vùng đất đai trù phú, giàu tài nguyên, nhiều khoáng sản. Nơi hội tụ nhiều tộc người, có dân tộc là cư dân bản địa, có dân tộc hay bộ phận dân tộc từ miền xuôi lên, hoặc từ vùng Hoa Nam (Trung Quốc) di cư tới do những nguyên nhân về kinh tế, chính trị, khi đã định cư tại địa phương, họ đã cùng nhau ra sức khai sơn phá thạch, mở mang đồng ruộng xây làng lập bản để làm nơi sinh cơ lập nghiệp và phát triển lâu dài.

Tình hình cộng cư của nhiều thành phần tộc người gắn liền với quá trình phát triển lâu dài của đất nước. Việc xây dựng cộng đồng chính trị - xã hội trong lịch sử không tách rời việc xây dựng cộng đồng quốc gia dân tộc. Trong lịch sử, các triều đại phong kiến Việt Nam rất coi trọng và có những chính sách cụ thể để phát triển kinh tế, đoàn kết cư dân miền núi góp phần củng cố quốc gia, đẩy lùi các thế lực xâm chiếm từ bên ngoài. Thế kỷ XIX, đất nước thống nhất dưới sự lãnh đạo của một vương triều mới - Vương triều Nguyễn. Đây là thời kì mà huyện Trấn Yên đã hòa vào những bước thăng trầm của lịch sử dân tộc với những thay đổi trên các mặt kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội. Chính sách ưu tiên phát triển nông nghiệp của nhà Nguyễn đã tạo điều kiện để kinh tế nông nghiệp huyện Trấn Yên có biến đổi mới về quy mô, cách thức sử dụng và quản lý đất đai, ruộng đất hoang được phục hóa một phần, nhân dân trong vùng tích cực khai hoang mở rộng diện tích đất canh tác, góp phần ổn định tình